

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

מופק בסיוע של:
ההסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לשירותים רוחניים בתפוצות

חמדת ימים HEMDAT YAMIM

בלק תשע"ד

פרשת שבוע

שירות צבאי ובנין בית המקדש

הרב יוסף כרמל, ראש כולל "ארץ חמדה"

על השאלה: מדוע דוד המלך לא זכה להגשים את שאיפת חייו ולבנות את בית המקדש? התשובה המקובלת היא, שמי שהשתתף במלחמות, הרג באויבי ד' ושפך את דמו, נפסל מלבנות את הבית שמשמל את השלום. ננסה לבחון תשובה זו לאור פרשת השבוע ופסקי הרמב"ם בעניין חשוב ועקרוני זה. במסכת ברכות מצינו: "דאמר שמואל: אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכות בלבד" (דף לד ע"ב) הרמב"ם בפירוש המשניות מצדד בדעה זו. וז"ל בהקדמה לפרק חלק: "ולא ישתנה במציאות שום דבר מכפי שהוא עתה, וזולתי שתהא המלכות לישראל, וכך לשון חכמים אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכות בלבד".

כל בר בי רב מבין שאי אפשר לייסד את מלכות ישראל מחדש ללא הקמת כח צבאי. כח שיפסיק את השעבוד ויגן על האזרחים, במדינתו של המלך המשיח.

מכיוון שאויבינו קמים עלינו לכלותנו, אין לנו ברירה אלא להשתמש בכח זה, כדי לשמור על מדינתנו ולהבטיח שלא נהיה משועבדים להם. הדברים מפורשים עוד יותר כאשר הרמב"ם מבאר את הפסוקים המופיעים בפרשתנו. ב"ברכותיו" של בלעם מצינו:

"ועתה הנני הולך לעמי לכה איעצך אשר יעשה העם הזה לעמך באחרית ימים: ... אראנו ולא עתה אשורנו ולא קרוב דרך כוכב מעקב וקם שבט מישראל ומחץ פאתי מואב וקרקר כל בני שת: והיה אדום ירשה והיה ירשה שער איביו וישראל עשה חיל וירך מעקב והאביד שריד מעיר" (במדבר כ"ד יד-ט).

וז"ל הרמב"ם: "המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות דוד ליושנה לממשלה הראשונה, ובונה המקדש ומקבץ נדחי ישראל, וחוזרין כל המשפטים בימיו כשהיו מקודם, ... ואלו הדברים המפורשים בתורה הם כוללים כל הדברים שנאמרו על ידי כל הנביאים, אף בפרשת בלעם (פרשת בלק) נאמר ושם נבא בשני המשיחים:

ובמשיח האחרון שעומד מבניו	במשיח הראשון שהוא דוד
שמושיע את ישראל מיד בני עשו, (זה מלך המשיח)	השושיע את ישראל מיד צריהם,
	ושם הוא אומר:

"אשורנו ולא קרוב" - זה מלך המשיח,	"אראנו ולא עתה" - זה דוד,
"וקם שבט מישראל" - זה מלך המשיח,	"דרך כוכב מעקב" - זה דוד,
"וקרקר כל בני שת" - זה המלך המשיח ...	"ומחץ פאתי מואב" - זה דוד ...
"והיה ירשה שער איביו" - זה המלך המשיח ...	"והיה אדום ירשה" - זה דוד ...

(מלכים פרק יא הלכה א).

אם כך, ברור לרמב"ם שהמלך המשיח הינו "כפילו" של דוד. כשם שדוד נלחם באויבי ד' וניצח אותם בשדה הקרב כך יעשה גם המלך המשיח בונה המקדש לעתיד לבא.

התורה מבשרת לנו, כי כשם שדוד מלך ישראל הקים צבא יהודי והקים את מדינת היהודים הראשונה, תוך כדי שימוש בכוח הנשק, כך יהיה גם בימות המשיח.

צבא ישראל בהנהגת המשיח ילחם את מלחמות ד'. אותו מנהיג מדיני וצבאי הוא זה שיבנה את בית המקדש לעתיד לבא.

ממילא מוכח כי גם דוד, המלך הראשון שמכונה על ידי הרמב"ם המשיח הראשון, היה אמור לבנות את בית המקדש למרות המלחמות ואולי דווקא בזכותן. הסיבה שדוד לא זכה לכך, איננו קשורה למלחמותיו ולמסירות נפשו בשדה הקרב למען עמו וכנגד מי שחרף מערכות אלקים חיים.

בהזדמנות קרובה נשתדל להסביר מה פשר הפסוקים בדברי הימים, מהם משמע שיש קשר בין המלחמות ובין אי הבניה של בית המקדש.

כך גם היום, תלמידי ישיבות ההסדר משלבים לימוד תורה עם שירות צבאי משמעותי. הם ההולכים בדרכו של דוד המלך וחייליו, המקדשים שם שמים ומשתתפים בכל מלחמות ישראל. אנו מתפללים שיהיו גם בין הזוכים עם כלל ישראל, לבנות את המקדש בב"א.

לע"נ רבי יעקב בן אברהם ועיישה וחנה בת יעיש ושמחה סבג ז"ל	לע"נ ר' מאיר בן יחזקאל שרגא ברכפלד ז"ל	לע"נ מר שמואל שמש ז"ל חבר הנהלת ארץ חמדה נלבי"ע י"ח בסיוון תשע"ד	לע"נ הרב יוסף מרדכי שמחה שטרן ז"ל נלבי"ע כ"א באדר א' תשע"ד	לע"נ הרב אשר וסרטיל ז"ל נלבי"ע ט' בכסלו תשס"ט
---	---	---	---	--

לע"נ הנערים יעקב נפתלי פרנקל, גיל-עד מיכאל שאער ואייל יפרח הי"ד

ERETZ HEMDAH
2 Brurya St. P.O.B 8178 Jerusalem 91080
Tel: 972-2-5371485 Fax: 972-2-5379626

ארץ חמדה ע"ר
רח' ברוריה 2 ת.ד. 8178 ירושלים 91080
טל' 02-5371485 פקס: 02-5379626

Email: info@eretzhemdah.org web-site: www.eretzhemdah.org

ניתן לקרוא את הדברים גם באתר האינטרנט www.yeshiva.org.il

חמדת הדף היומי

האם מברכים על קיום מנהג, ומדוע?

בניה קניאל

הקדמה

בגמרא מסכת תענית דף כח עמוד ב מובאת רשימת הימים בהם אומרים הלל. בסוף הרשימה מסופר שבבבל קראו הלל בראש חודש, ורב שהגיע מארץ ישראל רצה שהם יפסיקו לומר הלל בראש חודש. אבל כשרב ראה שהם אומרים את ההלל בצורה שונה מהימים האחרים בהם אומרים את ההלל, הבין שזה רק מנהג של בני בבל ולא צריך למחות בהם כי אינם עושים מצווה לא במקומה. מהגמרא הזו לומדים שאמירת ההלל בראש חודש היא מנהג. במאמר שלפנינו נביא את מחלוקת הראשונים האם מברכים על ההלל בראש חודש, וננסה לבאר את סברת המחלוקת. יש לציין שהברכה היא ברכת המצוות, ולכן קיימת שאלה האם לברך על מנהג, שבפשוט אינו מצווה שציווה הקב"ה.

1. הסוברים שאין לברך

בגמרא (מסכת סוכה דף מד עמוד ב) אביי מספר שהוא היה לפני רבי יצחק שחבט את הערבה ולא בירך על החבטה. אביי מבאר שרבי יצחק סבר שערבה היא מנהג שהנהיגו הנביאים ולכן הוא לא בירך על חבטת הערבה. גמרא זו היא המקור לראשונים שסוברים שאין לברך על מנהג.
הרמב"ם (הלכות מגילה וחנוכה פרק ג הלכה ז) כותב שההלל בראש חודש הוא מנהג, ולא מברכים עליו כי אין מברכים על מנהג. **תוספות** (מסכת תענית דף כח עמוד ב ד"ה אמר) מביא גם כן דעה שאין מברכים על מנהג, ומביא כמקור את הגמרא במסכת סוכה.

2. הסיבה שלא מברכים על מנהג

סברתם של ראשונים אלו היא שמנהג אינו מצווה, גם לא מצווה מדרבנן, לכן אין לברך עליו "אשר קדשנו במצותיו וציוונו".

3. הסוברים שיש לברך

רבינו תם (הובא בתוספות מסכת תענית דף כח עמוד ב ד"ה אמר) סובר שמברכים על מנהג, ומביא ראיה לשיטתו מהגמרא לגבי הלל בראש חודש. כפי שהזכרנו, רב שהגיע לבבל הבין שאמירת ההלל בראש חודש היא מנהג בגלל שראה שאומרי ההלל אומרים אותו הדילוג. רבינו תם מוכיח מהמקרה עם רב שמברכים על המנהג, אם לא היו מברכים רב היה מבין שאמירת ההלל היא מנהג כבר בתחילת אמירת ההלל, כי היה רואה שבני בבל לא מברכים על ההלל. מכך שרב הבין שאמירת ההלל היא מנהג רק כשדילגו, מוכח שמברכים גם בימים בהם אמירת ההלל היא רק מנהג.
רבינו תם אומר שהגמרא בסוכה איננה ראייה שלא מברכים על מנהג כי חביטת ערבה היא "מנהג טלטול בעלמא". נבאר את דבריו בהמשך.

4. הסיבה לברך על מנהגים.

כפי שכתבנו בסוף הפסקה הקודמת, גם לפי רבינו תם ישנם מנהגים שלא מברכים עליהם, כמו חביטת ערבה. הבנת ההבדל בין המנהגים יכולה לבאר גם את הסיבה למה לברך.
רבינו תם כותב שחבטת ערבה היא מנהג טלטול בעלמא. ולכן לא מברכים עליה. האחרונים ניסו לבאר את כוונת רבינו תם. **השפת אמת** (חידושים על מסכת תענית דף כח עמוד ב) מבאר שיש מנהגים שבמקום אחר הם מצווה, כמו אמירת ההלל שהיא מצווה בחגים ומועדים אחרים, ולכן בראש חודש שייך לברך עליה, כי בסופו של דבר אמירת ההלל היא מצווה. חבטת הערבה היא מנהג שלא מהווה מצווה במקום אחר ולכן לא מברכים עליה. זוהי כוונת רבינו תם שזה טלטול בעלמא, המנהג הוא לא מצווה מסוימת אלא מעשה בעלמא.
האבני נזר (שו"ת אבני נזר חלק אורח חיים סימן תנב) מבאר שמנהג שבשעה שעושה אותו מקיים מצווה אפילו לולא המנהג, כפי שמי שאומר את ההלל בעצם קורא דברי תורה ומקיים מצוות תלמוד תורה, שייך לברך שהרי מתקיימת מצווה. אבל מנהג שלא מהווה מצווה בלי קשר למנהג, אלא הוא מעשה סתמי שמקבל משמעות בזכות המנהג, אי אפשר לומר עליו שהקב"ה ציווה אלא הוא רק מנהג טוב, וגם לפי רבינו תם לא מברכים על מנהג כזה.

5. להלכה

השולחן ערוך (אורח חיים סימן תכב סעיף ב) פוסק שלא מברכים על ההלל בראש חודש ואילו **הרמ"א** כותב שכן מברכים על ההלל בראש חודש.

סיכום

הרמב"ם ובעקבותיו השולחן ערוך פסקו שלא מברכים על המנהגים, כי מנהג אינו מוגדר כמצווה ולא ניתן לומר עליו וציוונו. רבינו תם ובעקבותיו הרמ"א פסקו שמברכים על מנהג, אבל מנהג שלא מהווה מצווה במקום אחר או לפי שיטה אחרת הוא לא מעשה מצווה בלי קשר למנהג, אין מברכים עליו גם לפי רבינו תם.

הספר משטר ומדינה בישראל על פי התורה (4 כרכים) מאת הרב נפתלי בר אילן,

יצא לאור בעריכה חדשה בהוצאת מכון "ארץ חמדה"

הספר מתמודד עם אתגרי השעה הניצבים בפני המדינה היהודית העצמאית ע"י ניתוח וברור מקיפים במקורות בין הנושאים הנדונים - משטר דמוקרטי ומלוכני, שלטון החוק, הפרדת רשויות, ביקורת שיפוטית, טוהר השלטון, מדיניות פסקלית ומוניטרית, שירותי רווחה, סל תרופות, איכות הסביבה, משפט בינלאומי, אמנת ג'נבה, כבוד האדם וחירותו, פיתוח האישיות, זכויות אזרח ועוד ועוד.
זכה בפרס הרב קוק ובפרס הרב ישראל של מכון ארץ חמדה.

לרכישה

הרב יוני לביא, מנהל מוקד "חברים מקשיבים" לנוער (טל: 1599-5000-54 בכל ערב, ובאחר: makshivim.org.il)
ופעיל ב'לב אבות' - קו יעוץ להורי מתבגרים (טל': 02-9973232 ובאינטרנט levavot.org.il)

ואתם שם מסתכלים עלינו מלמעלה...

אייל, נפתלי וגיל-עד יקרים.

קיוונו שזה ייגמר אחרת.

התפללנו לזכות לראות את החיוך המתוק, העיניים הצוחקות, רעמת התלתלים השובבה ולאמץ אתכם בחום אל ליבנו. תכננו כבר איך נספר לכם כשתחזרו אילו ימים גדולים של אחדות נפלאה עברו על ישראל, ואילו תפילות מדהימות נראו פה.

אבל כנראה שמשמים תכננו אחרת.

איננו יודעים ואיננו מבינים מדוע כך התרחשו הדברים, וגם איננו מתעקשים לנסות להסביר את מה שנשגב מבינתנו.

אנו מרכינים את ראשו בכאב, נשענים איש על כתפי רעהו ומוחים יחד את הדמעות.

"וידום אהרון".

אך גם ברגע הזה, כשעוד לא עיכלנו עד תום את הבשורה המרה, אי אפשר שלא לקנא בכם על מה שזכיתם לחולל כאן בשבועיים האחרונים.

הענקתם לעם ישראל מתנה ענקית שדלות המילים מלתאר.

נתתם לו את הזכות לחפש אחריכם ולמצוא את עצמו.

לגלות את גדולתו ואת כוחו הפנימי, שכנראה רק חיכה לרגע האמת כדי להתפרץ החוצה.

בזכותכם זכו מיליון וחצי תלמידים דווקא בחופש הגדול לשיעור החינוך הטוב ביותר שקיבלו השנה. תודות לכם הם ראו בעיניים כיצד מילים גבוהות על מסירות נפש, אהבת ישראל וערבות הדדית מתגלמות למציאות ממשית שניתן למשש ולגעת בה ביד.

בזכותכם הכרנו את ההורים המדהימים שלכם ולמדנו מהם שיעור ענק על אמונה ועל תקווה, על אצילות נפש ועל אהבת הורים לילדיהם. בזכותכם הכרנו שלוש אמהות שאין כמוהן בעולם - איריס, רחל ובת גלים, שמות שיודע לדקלם עכשיו כל ילד בישראל, והחום המאיר שקרן מהן שלח גלים ממיסים גם ללבבות המרוחקים והקפואים ביותר.

בזכותכם קיבלנו עוד תזכורת להבדל בין מצבו של עם ישראל רק לפני שבעים שנה, כאשר שישה מילונים מבניו נרצחים באכזריות ואין פוצה פה ומצפץ, למצבנו היום במדינת ישראל, כשבגלל שלושה נערים חסרים מדינה שלימה עומדת על הרגליים ועושה מהפכות אדירות.

בזכותכם קיבלנו עוד המחשה לפער התהומי בין תרבות של מוסר ושל צדק שהמוטו שלה הוא "ובחרת בחיים", לבין תרבות של הרג ושל אלימות החיה על חרבה וסוחרת בדם ובמוות.

בעקבות החיפוש אחריכם התגלו בשבועיים האחרונים מצבורי נשק גדולים ונעצרו מאות מחבלים ומי יודע כמה אסונות וכאב נמנעו.

בזכותכם קיבל עולם שלם שיעור גדול מהו ערכו של יהודי אחד, ושעבורנו המשוואה ש"כל נפש מישראל היא עולם מלא" אינה משפט מן הספרים אלא האמת של החיים.

ילדים יקרים שלנו, השגתם בפחות מעשרים שנה את מה שאנשים אחרים לא משיגים בתקופת חיים שלמה.

אייל, נפתלי וגיל-עד אהובים,

דאגנו לכם כל-כך בשבועיים האחרונים.

התאמצנו בכל הכוח להדחיק מחשבות על הסבל שאולי עובר עליכם שם בשבי.

מה שלא ידענו הוא שאתם כבר נמצאים במקום אחר לגמרי. מסתופפים שם בגן עדן, תחת כנפי השכינה, חפים מכל כאב וצער במקום הטוב ביותר שאין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתכם.

קיוונו כל העת לראות אתכם איתנו כאן למטה ולא ידענו שאתם נמצאים שם למעלה ומסתכלים עלינו כל הזמן...

הסתובבנו במשך שבועיים כשבראש שלנו מנקרות שאלות גדולות נוקבות וחוסר הוודאות לא נותן לנו מנוח. לא ידענו שאתם כבר נמצאים במקום שבו אין עוד שאלות והכול בהיר וברור.

מול עינינו ריצדו כל העת שלוש התמונות שלכם, נערים עליזים, תוססים ומלאי חיים, ולא ידענו שאתם כבר לא נערים רגילים, בשר ודם, אלא נשמות טהורות וזכות שחזרו הביתה אל אבא שבשמים.

אהובים יקרים שלנו, רק בקשה אחת קטנה יש לנו אליכם.

המשיכו להיות מליצים טובים על משפחותיכם היקרות ועל עם ישראל כולו לפני ריבונו של עולם.

קראו לפניו שְׁשִׁים קץ לחושך ויאמר די לצרותינו, והאור הגדול שהבאתם לחייו של עם שלם יהפוך במהרה ל"אור חדש על ציון תאיר ונזכה כולנו במהרה לאורו".

"הרנינו גויים עמו כי דם עבדיו ייקום ונקם ישיב לצריו וכיפור אדמתו עמו"

"ואעבור עלייך ואראך מתבוססת בדמייך ואומר לך בדמייך חיי ואומר לך בדמייך חיי"

לאן הלכו התפילות!?

שאלה אחת – חמש תשובות
הרב יוני לביא

"כבר שנים שלא התפללתי כאלו תפילות. ירדו לי דמעות כאילו הייתי ילד קטן. הרגשתי איך הלב שלי בוער והתהילים שאני מחזיק ביד מכוונים ישר לשמים. ולא שהייתי היחיד. אתה עומד בעצרת תפילה ענקית, עם עשרות אלפי אנשים שצועקים לשמים ואתה מרגיש שזהו. אין מצב. תפילות כאלו לא יכולות שלא לעבוד! הילדים האלו חייבים לחזור הביתה לאמא שלהם. ואז פתאום הגיעה ההודעה... מה אני אגיד לך, נשברתי לגמרי. הרגשתי כאילו טרקו לי את הדלת ישר בפרצוף. לאן, לאן הם הלכו התפילות האלו, תגיד לי?! אז בעצם כל מה שעשינו היה לחינם?!..."

- א. **אין תפילה החוזרת ריקם** – הבסיס הוא פשוט וברור להפליא. חוק שימור החומר נכון באותה מידה ואף יותר בעולם הרוח. אין דבר טוב, גדול או קטן, שנעלם מן העולם. האנרגיה הרוחנית שנוצרה חיה ופועלת ומאירה את העולם.
- ב. **סך של תפילות** – למה בכל זאת מה שרציתי לא קרה? יש פעמים שכדי שדבר יתרחש צריך להתקבץ סך מסוים של תפילות ומעשים טובים. כל תפילה מעומק הלב, כל מעשה טוב ואפילו כל מחשבה חיובית היא עוד אבן קטנה על כף המאזניים. כשנגיע אל הסך הקריטי תוכרע הכף ושפע הטוב יופיע. ובינתיים – שום תפילה לא נאבדת. הכול הולך ומצטבר.
- ג. **מי מנהל את העולם** – נכון, נורא רצינו שדבר מסויים יתרחש. היינו גם משוכנעים עמוקות שזה מה שנכון שיקרה. אבל מה לעשות ולא אנחנו מנהלים את העולם. לא הכול ידוע לנו, וזווית הראיה האנושית שלנו צרה ומצומצמת. המחשבה שנוכל להכריח את המציאות ואת הקב"ה לעשות את מה שנראה לנו כנכון היא ילדותית. אמרה את זה רחלי פרנקל, אימו של נפתלי הי"ד - "הקב"ה לא עובד אצלנו", ואמר את זה יהודה וקסמן, אבא של נחשון הי"ד - "מותר לאבא לומר לבן שלו – לא".
- ד. **במקום אחר** – יחד עם זה, גם אם נגזר משמים שהדבר הספציפי שרצינו לא יקרה, כל אותן תפילות למענו יפעלו וישפיעו במקום אחר, ומי יודע כמה צרות, אסונות, פיגועים ומחלות ייחסכו בגללם וכמה טוב יירד לעולם בזכות זה. ייתכן שאנו לא נדע על כך לעולם, אך אותה תפילה בעניין אחד, היא זו שהצילה אותנו והועילה לעם ישראל במקום אחר לגמרי.
- ה. **התפילה אינה אמצעי, היא המטרה בעצמה** – התפיסה השטחית רואה את התפילה כאמצעי להשיג את מה שאני רוצה. העיקר הוא אני ומה שחשוב לי, והתפילה היא אמצעי, כלי עבודה, המשרת את מטרותיי. תפיסה כזו מקטינה את התפילה, עלולה להפוך אותה לעניין אגואיסטי ולייצר תסכולים. מבט עמוק יותר מבין שהעיקר הוא התפילה עצמה, כלומר, **קירבת אלוקים** שהיא מייצרת. ייתכן שהרבה מהצרות שבאות עלינו הם רק אמצעי כדי להביא אותנו אל המטרה שהיא **עצם הקשר עם אבינו שבשמים**.

"קוה, אֵל ה', חֲזַק, וַיֶּאֱמַץ לַבֶּן; וְקוֹה, אֵל ה'" (תהילים כז, יד)

המאמר יתפרסם בעלון 'ישראלי'

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"ח)

Jerusalem, Israel

ירושלים, ישראל

אייר תשע"ב

מסלול מותר לכהנים בהר הרצל

שאלה

אני אחראית על הסיורים החינוכיים המתבצעים בהר הרצל ומוזאון הרצל. בסיורים משתתפים לרוב בני נוער וחיילים. חלק מהם כהנים, ורבים מהם מסרבים להשתתף בסיור מחשש שמא יכנסו למקומות האסורים בכניסה לכהנים. אודה לכם על תשובתכם והדרכתם בנושא זה.

תשובה

מבוא

מדינת יהודית עצמאית היא חלק בלתי נפרד מעולמו הרוחני השלם של עם ישראל. לצערנו רק במשך זמן קצר יחסית מתוך היסטוריה ארוכת שנים זכה עם ישראל למתנה זו מידי הקב"ה. במאה השנים האחרונות זכה עם ישראל להתגשמותם של חלקים גדולים מחזון הנביאים ולחזות עין בעין בשיבת ציון, היינו כחולמים. לנגד עינינו מתרחש נס "תחיית מתים" לאומי. מי שזכה להניע את התהליך כאיש חזון ומעשה היה בנימין זאב הרצל. לכן חובה לחנך את הדורות הבאים ולהביא להם ממורשתו כדי שיבינו את רוחב חזונו והעומק שבו. המשך קיומה וחיזוקה של מדינת ישראל תלוי גם בהכרת השורשים והמעשים שהביאו בסופו של דבר להתרחשות הנס, בבחינת "זכור ימות עולם, בינו שנות דור ודור, שאל אביך ויגדך, זקניך ויאמרו לך" (דברים לב, ז), ו וכדברי יגאל ידין: "מי שאין לו עבר – אין לו גם עתיד". על כן עלינו ללמוד וללמד על האנשים והתהליכים שהביאו להקמת המדינה, ומצווה להשתתף בסיורים בהר הרצל המלמדים על כך.

לכן יש לדאוג למסלול סיור בהר שאף כהנים יוכלו להשתתף בו. מכיוון שמדובר בתכנון מסלול לציבור הרחב ולשנים רבות, קבענו את המסלול על פי נקודות ברורות בשטח, כדי שלא יבואו כהנים להיכשל באיסור טומאת מת. אף על פי כן, בעוד כעשר שנים יש לערוך שוב בדיקה בהר כדי לוודא שלא חלו שינויים בשטח המצריכים את עדכון המסלול. על הנהלת הר הרצל לדאוג לכך שכל המדריכים בהר יעברו הדרכה בנושא וילמדו את המסלול המאושר לכהנים. כמו כן יש לחלק לכהנים הבאים לבקר בהר דף הנחיות המפרט את המסלול המותר להם.

עקרונות הלכתיים

ישנם שני עקרונות הלכתיים עליהם מבוסס תכנון המסלול:

- על הכהנים לשמור מרחק של ארבע אמות (כ-2.4 מטר¹) מן הקברים².
- אסור לכהן לעמוד מתחת לגג או ענפים שמאחילים על קבר³.

המסלול המותר

כשמגיעים לקבר הרצל (נקודה 4 במפה) אסור לכהנים לעלות על המבנה הפנימי בצורת עיגול המקיף את הקבר. כשמגיעים לחלקת ראשי ההסתדרות העולמית וילדיו של הרצל (נקודות 5-8), על הכהנים להישאר על המדרגות היורדות לרחבה שלפני הקברים ולא להיכנס אל תוך הרחבה, מכיוון שאין סימון ברור של מרחק ארבע אמות מהקברים וכן משום שיש עץ המאחיל גם על חלק מהקברים וגם על חלק מהרחבה. כשמגיעים לחלקת גדולי האומה אין להיכנס אל הרחבה או הסככה הסמוכה לחלקה, אך אפשר ללכת על הרחבה המוגבהת הסמוכה שמשקיפה על החלקה. בקצה הרחבה בפינה ישנם עצים שעלולים להאחיל על אחד הקברים ועל פינת הרחבה, ולכן על הכהנים להישאר בתחילת הרחבה ולהתרחק מכל רצף העצים שחלקם עלולים להאחיל על אחד הקברים. כשמגיעים לקבר ז'בוטינסקי אין להיכנס אל הרחבה של הקבר, משום שאין בה סימון ברור של ארבע אמות, וכן אין ללכת אל שטח הדשא המקביל לרחבה שמאחורי הקבר, משום שנמצאים שם קברי בניו של ז'בוטינסקי. אין ללכת לכיוון האנדרטה לנפגעי פעולות האיבה ואנדרטאות המעפילים משום שיש רצף של עצים מחלקת גדולי האומה ועד לשביל המוביל לעברם.

1 על פי שיטת הנודע ביהודה והחזון איש (מדות ושיעורי תורה פרק ה עמ' קה).
2 שולחן ערוך יו"ד שעא, ה.

3 משנה אהלות (ח, ב), רמב"ם (הלכות טומאת מת יג, ב) ושולחן ערוך (יו"ד שסט, א). עיין גם בשו"ת איתן האזרחי (סי' ה-ז), שו"ת שבת הלוי (חלק ח סי' רנז) ובשו"ת בצל החכמה (חלק ב סי' כד) שם דנו מתי ענפים של אילנות מצטרפים לכדי אוהל המביא את הטומאה. בנדון דידן, מכיוון שמדובר בפסק הלכה לרבים ולזמן רב, וישנו קושי לבדוק את המציאות באופן מתמיד - יש להחמיר שבכל מקום שבו יש רצף של אילנות שקצתם מאהילים על קבר אין לכהנים ללכת תחתיהם.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

חברי הועדה המייעצת:
הרב זלמן נחמיה גולדברג
הרב נחום אליעזר רבינוביץ
הרב ישראל רוזן

יצא לאור! שו"ת במראה הבזק, חלק שמיני.

תשובות לשאלות מרבני הגולה. התשובות מתמודדות עם המציאות בעולם מודרני מתפתח בדרך של "דרכיה דרכי נעם". הספרים עוסקים בארבעת חלקי ה"שולחן ערוך" תוך ניסיון לקחת בחשבון גם את החלק החמישי ההופך את התורה ל"תורת חיים".

דו"ח - יצא לאור

ספר מעגלי צדק

על מסכת קידושין
שיעורים בעיון על סדר המסכת

מאת
הרב צדוק אליאס שלישי
ר"מ בישיבה הגבוהה במצפה יריחו
בוגר 'ארץ המדה'

לרכישה 050-3844556